

# MENNESKET I DET SENMODER- NESAMFUND

Af

## ABSTRACT

Throughout this paper the creativity of the late modern individual's identities are investigated, through the study of sociological theories. First of all the study deals with three known sociologists who are: Anthony Giddens, Zygmunt Bauman and Thomas Ziehe. The theories which dominates most of this paper is the individualization, the consumerism and the pattern of reaction towards the late modern society. Hereafter an analysis and interpretation of the novel *Fight Club* by Chuck Palahniuk, which focuses on the similarity between the sociologist's theories and the narrative means, composition and storyline. Furthermore the study contains a discussion about the consequences of the late modern individual's identity formation. This discussion is based on the theories, which are mentioned above and the analysis and interpretation of *Fight Club*.

The paper concludes that the societies constant development has an enormous impact on the late modern individuals ability to change their identity depending on the surrounding society.

# INDHOLDSFORTEGNELSE

|                                                           |       |
|-----------------------------------------------------------|-------|
| INDLEDNING                                                | s. 4  |
| REDEGØRENDE AFSNIT                                        | s. 5  |
| Anthony Giddens – senmodernitet og selvidentitet          | s. 5  |
| Selvet – ontologisk sikkerhed og risici                   | s. 6  |
| Zygmunt Baumann – forbrugersamfundet                      | s. 7  |
| Thomas Ziehe – kulturel frisættelse samt reaktionsmønstre | s. 8  |
| ANALYSERENDE AFSNIT                                       | s. 11 |
| Transgressiv genre                                        | s. 11 |
| Fortælleren som et senmoderne menneske                    | s. 11 |
| Faderfigur samt den ontologiske sikkerhed                 | s. 14 |
| Sprog og komposition                                      | s. 15 |
| Identitet og reaktionsmønstre                             | s. 17 |
| DISKUTERENDE AFSNIT                                       | s. 19 |
| Nynarcissismen og individualiseringen                     | s. 19 |
| Frihed og forbrugerismen                                  | s. 21 |
| Konsekvenserne gennem <i>Fight Club</i>                   | s. 22 |
| KONKLUSION                                                | s. 24 |
| LITTERATURLISTE                                           | s. 25 |

## INDLEDNING

I senmoderniteten er spørgsmål som; "Hvem er jeg?" og "Hvor hører jeg til?" blevet en stor del af vores hverdag. Det evige identitetsspørgsmål sniger sig altid ind i baghovedet og kræver et svar. Men er det muligt at svare en gang for alle på dette simple spørgsmål? I senmoderniteten vil vi aldrig være helt igennem tilfredse med ét svar?

Jeg har valgt at arbejde med det senmoderne menneske, fordi jeg gerne vil belyse, hvorledes senmodernitetens konstante udvikling påvirker menneskets identitetsdannelse. Gennem en redegørelse af individets identitetsdannelse i det senmoderne samfund vil jeg ved hjælp af sociologiske teorier af henholdsvis Anthony Giddens, Thomas Ziehe og Zygmunt Bauman forsøge at redegøre for, hvilke parametre, der har indflydelse på, hvorledes individet danner identitet i senmoderniteten. Herefter inddrages ovennævnte sociologers teorier i en analyse og fortolkning af Chuck Palahniuks roman *Fight Club* fra 1996, med særligt fokus på hvorvidt den gennem fortælletekniske virkemidler, form og indhold afspejler individets identitetsdannelse i senmoderniteten. Sluttelig diskuteres konsekvenserne af individets identitetsdannelse i det senmoderne samfund på baggrund af analysen og med inddragelse af Giddens teorier og det reflektive selv, ontologisk sikkerhed og individualiseringen, samt Ziehes reaktionsmønstre og teori om den kulturelle frisættelse, og sidst Baumans teori om forbrugerrismen. Herudover inddrages også empirisk materiale i form af tre artikler, der belyser individets udfoldelser i senmoderniteten.

## TEORIER VEDRØRENDE IDENTITETSDANNELSE I DET SENMODERNE SAMFUND

### ANTHONY GIDDENS SENMODERNITET OG SELVIDENTITET

Ifølge Anthony Giddens befinder nutidens samfund sig i det senmoderne samfund, idet vi ikke har brudt fuldstændig med det moderne samfund, som er karakteriseret ved industrialiseringen. Man snakker om det *senmoderne* samfund<sup>1</sup> i den forstand, at samfundet konstant er under forandring. Altså er forandringshastigheden enorm i det senmoderne samfund. Også centralt for det senmoderne samfund, ifølge Giddens, finder vi aftraditionaliseringen og individualiseringen. Disse fænomener er begge udtryk for det totale brud med det traditionelle samfund, som siges at være i slutningen af 1800-tallet. Vi har altså brudt med de faste normer, værdier og autoriteter, der herskede i det traditionelle samfund, og herved er individet kommet langt mere i centrum. Individualiseringen er et udtryk for, at individet er kommet i centrum og er blevet frigjort fra traditionelle normer og værdier, som har været til stede under socialiseringen, og som gennem det traditionelle samfund har været konstante. Individet er altså blevet frigjort fra sociale grupper, slægt, køn og religion, hvilket ellers hidtil har været fundamentale aspekter af individets identitet.<sup>2</sup>

Giddens mener, at et af senmodernitetens centrale træk er den stadigt voksende gensidige forbindelse mellem de to ekstremer: *Ekstensionalitet* og *intensionalitet*. Disse træk bevirker, at der er globale påvirkninger på den ene side og personlige egenskaber på den anden side.<sup>3</sup> Giddens beskriver, hvordan det moderne, sociale liv er karakteriseret ved nogle grundlæggende processer, der reorganiserer sammenhængen mellem tid og rum i det senmoderne samfund, samt en tilknyttet ekspansion af udlejningsmekanismer.<sup>4</sup> Denne reorganisering af tid og rum i senmoderniteten, globaliserer sammen med udlejningsmekanismerne senmodernitetens institutionelle træk. I det senmoderne samfund bliver selvet, altså individets identitet, nødt til at udvikle sig reflektivt. Selvets reflektive projekt består i at opretholde en orden i

<sup>1</sup> Dette kalder Giddens også *højmodernitet*

- Giddens, Anthony – *Modernitet og Selvidentitet*, år 1991, side 11

<sup>2</sup> <http://gymportalen.dk/luksamfundetop/17097>

<sup>3</sup> Giddens, Anthony – *Modernitet og Selvidentitet*, år 1991, side 9

<sup>4</sup> Giddens kalder selv dette *disembedding*, en proces hvor relationer frisættes fra bundne sammenhæng, og i stedet rekonstrueres på tværs af tid og rum.

selvets identitet og livshistorie udadtil, hvilket konstant er under forandring. Dette finder sted i et virvar af valgmuligheder, der sorteres til og fra i abstrakte systemer. Ud fra disse faktorer bliver begreberne *tillid* og *risiko* tildelt en vigtig betydning. Giddens Hævder, at tillid er et fundamentalt fænomen for udviklingen af personligheder i det senmoderne samfund, og at begrebet derudover også har en betydning for udlejningsmekanismerne.<sup>5</sup>

## SELVET - ONTOLOGISK SIKKERHED OG RISICI

Den ontologiske sikkerhed er vigtig for individets selvidentitet. Den ontologiske sikkerhed skal fungere således, at den skal afskærme individet fra bl.a. en udvikling af angst i eksempelvis voksenlivet. Den ontologiske sikkerhed etableres tidligt i individets liv og forudsætter, at individet formår at opretholde en fremadskridende viden om individets egen historie og identitet.<sup>6</sup> Ifølge Giddens er den ontologiske sikkerhed svækket i senmoderniteten i den forstand, at bl.a. familiodynamikken har ændret sig markant, og individets identitetsdannelse er blevet ambivalent.<sup>7</sup>

*Tillid* er ifølge Giddens et vigtigt nøglebegreb, når der er tale om *ontologisk sikkerhed*, idet følelsen af tillid er med til at skabe den første følelse af ontologisk sikkerhed som spæd. Tillid i senmoderniteten hviler i emotionel og i nogle henseender også på tiltro til andre individers pålidelighed. Denne tiltro skabes i individets tidlige liv og erfaringer som spæd. Giddens refererer til *fundamental tillid*, formuleret af Erik Erikson, som skaber en sammenhæng, hvor en kombineret *emotiv-kognitiv* orientering mod andre, og mod selvidentiteten vokser frem. Da den *fundamentale tillid* udvikles gennem kærlig omsorg og opmærksomhed fra forældre eller værger i individets spæde alder, binder den derved også selvidentiteten sammen med andre individers meninger. Den fundamentale tillid er en forudsætning for den organisering af tid og rum, der foregår mellem individer. Bevidstheden om at forældres identitet er separat i forhold til barnets identitet, udspringer af accepten af et emotionelt fravær: *”Troen på at omsorgsgiveren vil vende tilbage, selv om han eller hun ikke længere er i nærheden af bar-*

<sup>5</sup> Giddens, Anthony – Modernitet og Selvidentitet, år 1991, side 11

<sup>6</sup>[http://www.denstoredanske.dk/Sprog,\\_religion\\_og\\_filosofi/Filosofi/Menneskets\\_grundvilkår/identitet](http://www.denstoredanske.dk/Sprog,_religion_og_filosofi/Filosofi/Menneskets_grundvilkår/identitet)

<sup>7</sup>klassiske og moderne samfundsteori

*net.*<sup>8</sup> Altså skabes den fundamentale tillid gennem det *potentielle rum*<sup>9</sup>, hvilket forbinder samt adskiller barnet og forældrerens eller værgerens gennem radikaliserings af tid og rum. Vaner og rutiner spiller en central rolle for den ontologiske sikkerhed - og herved også for individets senere aktiviteter. Rutiner er med til at udgøre en ramme for individets eksistens. Denne proces er specielt vigtig for den ontologiske sikkerhed.<sup>10</sup>

Giddens peger på senmoderniteten som værende apokalyptisk, fordi senmoderniteten præsenterer risici, som ikke har været introduceret under det traditionelle- eller moderne samfund. Det er altså aktuelt, at denne radikaliserings af tid og rum har gjort det muligt, at en speciel trussel, der figurerer på den anden side af kloden, også kan være en trussel for resten af verden. Dette bevirker, at fænomenet *risici* har et langt større omfang i senmoderniteten end i de tidligere samfundsstrukturer.

## ZYGMUNT BAUMANN - FORBRUGERSAMFUNDET

Alle mennesker har gennem alle tider været forbrugere for blot og holde sig i live. Baumann referer til forbruget, i de tidligere samfundsstrukturer, som behovets tjener. Da forbruget er behovets tjener, måtte forbruget retfærdiggøre sig selv ved forbrugernes overlevelse. Dette betyder at overlevelsen, både den biologiske og den sociale, var formålet med forbruget. Når behovene var dækket, var der heller ingen grund til at forbruge mere. Hvis ikke disse forbrugsnormer blev dækket, udgjorde det et etisk problem, som blev til en bebrejdelse vendt mod samfundet. Derudover udgjorde det også et etisk problem, hvis man overskred disse normer. Dette var dog en personlig fejl i modsætning til samfundets fejl. I det traditionelle samfund var forbruget på ingen måde styret af personlige lyster og hengivenheder til fråseri blandt andre ting. Altså blev et forbrug, der ikke tjente andet end forfængelighed og selvbeholdning, set meget skævt på. Dette er en af de store forskelle mellem det traditionelle samfunds forbrug og det senmoderne<sup>11</sup> samfunds forbrug.<sup>12</sup> Ifølge Baumann står individet alene og afmægtigt over for det kapitalistiske system, som dominerer senmoderniteten i takt med, at en

---

<sup>8</sup> Giddens, Anthony – Modernitet og Selvidentitet, år 1991, side. 53

<sup>9</sup> Det *potentielle rum* er en betegnelse givet af Winnicott, og er reelt et tid-rum-fænomen

<sup>10</sup> Giddens, Anthony – Modernitet og Selvidentitet, år 1991, side. 54

<sup>11</sup> Baumann kalder den senmoderne epoke den *flydende modernitet*. Altså den nye moderne epoke som samfundet befinder sig i nu.

<sup>12</sup> Baumann, Zygmunt – Det belejrede samfund, år 2002, side 267-268

fast og solid orden er blevet markant mindsket. I moderniteten var folket og nationalstaten, samt kernefamilien og kønsrollerne meget dominerende. Her blev de stærke fælleskaber og institutioner skabt. I det moderne samfund var individets identitet dannet indenfor samfundet, hvorimod individets identitet i det traditionelle samfund blev dannet af enevælden og af gud, men også i høj grad af den sociale klasse, man var født ind i. I det senmoderne samfund er korrespondancen mellem det fælles liv og det individuelle liv ikke-eksisterende. Baumann mener, at vi har droppet samtaler om det gode samfund, og at der i stedet er monologer om det gode samfund. I det gode samfund anses individet og friheden for at være det vigtigste. Dog er den individuelle frihed til en vis grad truet af senmoderniteten på to punkter. Centralt i senmoderniteten er tendensen til at forstå frihed som retten til at forbruge og leve som forbrugere, pointerer Baumann. Han mener, at frihed til at købe hvad end der bliver tilbudt, er en fattig frihed. Med dette mener Baumann at man, med denne tro på retten til at forbruge, overser markedets enorme magt. Markedets magt kan diskuteres at kunne konkurrere med den politiske magt. Da den politiske magt anses for at være et grundlag til individets frihed, mener Baumann ikke at der findes en *frihed* til at forbruge, men tværtimod.<sup>13</sup>

Det *behov*, der får forbrugersamfundet i gang, er behovet for at holde spændingen ved lige. Den ortodokse psykologi definerer begrebet *behov* som en spændingstilstand. Denne spænding vil gå i sig selv, når behovet er tilfredsstillet. Herved er forbrugersamfundet altså styret af behovet for at bibeholde denne spændingstilstand. Baumann foreslår, at selve begrebet *behov* afskaffes med senmodernitetens ændringer i forbrugets karakter, idet han fastslår, at forbruget på ingen måde har at gøre med at tilfredsstille behov, som det havde det i de tidligere samfundsstrukturer. Han fastslår, at forbrugsaktivitetens ånd er *begæret*. *Begæret* er narcissistisk og har sig selv som overordnet mål, i modsætning til behovet. Den overlevelse, der står på spil i det senmoderne samfund, er ikke forbrugerens egen krop eller forbrugerens sociale identitet, men selve *begæret*. Det er overlevelsen af det begær, forbrugerens selv skaber, der står på spil. Begæret har medbragt et "forbrugsnarkomani" på et markant højt niveau, så begæret ikke længere kan følge med.

---

<sup>13</sup> Kruse, Allan: "Modernitet: frihed er mere end retten til forbrug" in *Politiken*, d. 15-4-2006

## THOMAS ZIEHE - KULTUREL FRISÆTTELSE SAMT REAKTIONSMØNSTRE

Som Baumann og Giddens begge kommer ind på i deres teorier om henholdsvis det senmoderne samfund og forbrugerismen, er individet ikke længere bundet af samme omfang normer, traditioner og værdier, som det var bundet af i det traditionelle samfund - og til en vis grad i det moderne samfund. *Kulturel frisættelse* er et vigtigt begreb for Ziehes teorier om identitetsdannelsen i det senmoderne samfund. Den kulturelle frisættelse betyder en frigørelse med traditionernes hold. Med den kulturelle frisættelse sættes individets evne til at træffe egne valg og beslutninger, der vedrører individets liv og identitetsdannelse, i højere grad i centrum. Den kulturelle frisættelse fungerer som en dobbelt proces, der både udsætter individer over for usikkerhed med hensyn til de normer og givne værdier, der cirkulerer i samfundet, men der bliver også åbnet op for mange forandringer.<sup>14</sup> Dette betyder også, at individer i det senmoderne samfund bliver autoritære, altså sættes der også spørgsmålstejn ved autoriteterne.<sup>15</sup>

Ziehe ser tre kulturelle tendenser i senmoderniteten: *Øget refleksivitet hos individet, individets evne til at formes og individualiseringen*. Den senmoderne kultur er præget af forestillingen om, at individet kan forme sin identitet i modsætning til tidligere, hvor man var født ind i en given slægt og herved også en identitet. Her er en forestilling om, at individet kan forme sin identitet samt sine handlingsprocesser. Mulighederne for en ny social identitet eller livsstil er blevet langt nemmere at forme, med det Giddens beskriver som radikaliserings af tid og rum. Med individualiseringen mener Ziehe, at subjektiviteten øges i senmoderniteten. Individualiseringen er et udtryk for, at individuelle beslutningsprocesser, fortolkninger og afprøvninger er centralt for individet, når der eksperimenteres med udviklingen af identiteten.<sup>16</sup> Dog ses det stadig, at mange individer i senmoderniteten har behov for fællesskab. Dette kan ifølge Ziehe betyde, at senmoderniteten har vanskeliggjort afvejningen af individualitet og fællesskab. Her er Ziehes reaktionsmønstre som reaktion imod senmodernitetens konsekvenser relevante at nævne. Ziehe fastslår tre reaktionsmønstre som er relevante i senmoderniteten: *Subjektivering, ontologisering og potensering*.

---

<sup>14</sup>[http://www.denstoredanske.dk/Erhverv,\\_karriere\\_og\\_ledelse/Pædagogik\\_og\\_uddannelse/Internationalt\\_pædagogisk\\_samarbejde/Thomas\\_Ziehe](http://www.denstoredanske.dk/Erhverv,_karriere_og_ledelse/Pædagogik_og_uddannelse/Internationalt_pædagogisk_samarbejde/Thomas_Ziehe)

<sup>15</sup><https://sites.google.com/site/vucfynaq10/home/identitetsdannelse/ziehe-og-beck>

<sup>16</sup><http://gymportalen.dk/15931>

*Subjektivering:* Subjektivering betyder, at individet ikke finder det tilstrækkeligt at være tilfreds med sin identitet, ligesom individet konstant søger bekræftelse hos andre individer. Denne søgen efter bekræftelse hos andre individer ses som en konsekvens af senmodernitetens opgør med de faste normer, der herskede i det traditionelle samfund, og også til en vis grad i det moderne samfund. Tidligere har denne bekræftelse fundet sted inden for familien, især det traditionelle samfund, eller i fællesskaber og kulturer, især moderniteten. I senmoderniteten er det derimod op til individet selv at skabe en tydelig og synlig identitet, og derfor opstår denne kamp om opmærksomheden, som vi ser gang på gang i det senmoderne samfund.

*Ontologisering:* Selv om der i senmoderniteten er lagt meget vægt på individets egen identitet, ses det stadig, at unge søger grupper og fællesskaber med æstetiske markører<sup>17</sup>. I senmoderniteten er der dog tale om, at der i højere grad sker en omrokering mellem disse, som udgør en stor forskel fra de tidligere samfundskulturer. I senmoderniteten er omskiftelighed og individets ansvar for individets identitet to af grundvilkårene. Ontologiseringen betegner altså individets søgen efter at have et solidt standpunkt i et samfund præget af et virvar af indflydelser og en konstant udvikling. Ifølge Ziehe er det altså på grund af denne ontologisering, at der stadig i det senmoderne samfund findes rendyrket ungdomskulturelle koncepter. Disse koncepter udvikles med politiske standpunkter og grundholdninger til senmodernitetens samfund.

*Potensering:* Potenseringen bevirker, at individet i senmoderniteten søger ekstremer, altså søger at mærke at man lever i den flydende modernitet.<sup>18</sup> Individet søger en intensitet i livet, som ikke har været set tidligere. Når tilværelsen herefter begynder at blive kedelig igen, udgør globaliseringen og radikaliserings af tid og rum en vigtig del af individets mulighed for at rykke videre og igen bestræbe sig på en endnu højere intensivering af livet.<sup>19</sup>

Dette skift mellem forskellige æstetiske og kulturelle fællesskaber indvirker på individets forsøg på at skabe sin egen livsstil og identitet. Ziehe påpeger, at disse tre reaktions-

<sup>17</sup> Niels Ulrik Sørensen kalder ydre kendetegn der afgrænser kulturer og sociale tilhørsformer, for æstetiske markører

- [http://samfnu.systime.dk/fileadmin/filer/Tekster/Emne7/t\\_hfm\\_ungdomskultur.pdf](http://samfnu.systime.dk/fileadmin/filer/Tekster/Emne7/t_hfm_ungdomskultur.pdf)

<sup>18</sup> Baumanns betegnelse for senmoderniteten, som har medbragt en række mere flydende normer, i modsætning til modernitetens og traditionalitetens solide normer.

<sup>19</sup> [http://samfnu.systime.dk/fileadmin/filer/Tekster/Emne7/t\\_hfm\\_ungdomskultur.pdf](http://samfnu.systime.dk/fileadmin/filer/Tekster/Emne7/t_hfm_ungdomskultur.pdf)

mønstre kan forekomme hos individer som en modreaktion og konsekvens af individets ambivalente identitetsdannelse, som beskrevet tidligere.

## FIGHT CLUB ANALYSE

### TRANSGRESSIV GENGRE

*Fight Club* af Chuck Palahniuk er en interessant bog at genrebehandle. Den dybt samfundskritiske og komplekse psykologiske roman indeholder mange iagttagelser om det senmoderne samfund og en del forskellige sociologiske problematikker. Når man identificerer bogen med en genre, er det centralt at have den *transgressive* genre for øje. Transgressiv litteratur bygger på karakterens undertrykkelse af samfundets normer og forventninger til det menneskelige individ. Her opstilles altså ofte tabuemner. Et stort tabuemne, der figurerer i *Fight Club*, er senmodernitetens undertrykkelse af det frie menneske, og forbrugerismens overhåndstagen. I *Fight Club* er karakterne en meget vigtig del af fortællingen, hvis ikke karakterene i sig selv er fortællingen. En central begivenhed i romanen er karakterenes forsøg på at bryde med samtidens normer og værdier, og "genstarte" samfundet. Karakteristisk for den transgressive genre er protagonistens præsentation, her er det ikke unormalt, at protagonisten er psykisk syg, asocial eller nihilistisk.<sup>20</sup> Man kan diskutere, om det er aktuelt, at *Fight Clubs* fortæller, protagonist eller hovedkarakter, reflekteres i disse tre adfærd. Da det i slutningen af romanen fremgår, at Tyler Durden og fortælleren er én person, hvilket vil sige, at fortælleren lider af skizofreni, herunder en spaltet personlighed, forstås det, at han er mentalt syg. Desuden er en nihilistisk adfærd også aktuel i Tyler Durdens karakter. Tyler Durden synes at være gudsforladt og benægter eksistensen af et grundlag for moral, etik og erkendelse. Herudover er en central pointe i Tylers livsfilosofi, at den menneskelige tilværelse ikke har mening, formål eller essentiel værdi.

---

<sup>20</sup><http://transgressivefiction.pbworks.com/w/page/31524188/Transgressive%20Fiction>

## FORTÆLLEREN SOM ET SENMODERNE MENNESKE

Centralt for de fortælle tekniske virkemidler, Chuck Palahniuk benytter i *Fight Club*, er den åbenlyse og meget relevante førstepersons fortæller. Der bliver altså brugt en eksplicit *jeg* fortæller, idet dette pronomen konsekvent bruges gennem bogen. Fortællingen bliver altså fortalt ud fra fortællerens synspunkter, erindringer og fortolkninger. Idet romanen er skrevet i datid, og til en vis grad fungerer som ét langt flashback, kender vores fortæller hele historien - og også slutningen på fortællingen, hvilket kan mærkes gennem romanen. Det kan diskuteres, hvorvidt fortælleren også kan fungere som en alvidende personfortæller. Fortælleren synes til tider at være hævet over fortællingen og være i stand til objektivt at kommentere på specielle begivenheder. Han virker reflekterende og velbevandret, hvilket ikke synes muligt uden, at den fortalte handling er en erindring eller oplevelse. Flere steder i bogen findes eksempler på sådanne refleksive og bagkloge kommentarer, især i kapitel tre er der et reflekterende og filosofisk sprog, der indikerer, at fortællingen er en erindring. Hele kapitel tre er skrevet i datid og med fortællerens kommentarer; *"Some people are night people. Some people are day people. I could only work a day job."*<sup>21</sup> Disse kommentarer dominerer store dele af fortællingen og fungerer som en indikator for den videre handling i fortællingen; *"If i could wake up in a different place, at a different time, could I wake up as a different person?"*<sup>22</sup>

At historien er fortalt i jeg-fortælleform synes at være et meget bevidst valg fra Chuck Palahniuks side. Denne bestemte fortællertype gør det muligt for læseren at etablere et meget tættere forhold til fortælleren. Det gør det således muligt at komme helt ind i hovedet på fortælleren, hvilket medvirker til en kendskabsfølelse og til tider sympati med fortælleren. I *Fight Club* medvirker det til læserens sympati for fortælleren, selv om hans moraler, normer og etik ikke ligner det normale senmoderne menneskes. Denne type fortæller skildrer også fortællerens psyke på en helt bestemt måde i forhold til, hvis Chuck Palahniuk havde valgt en alvidende fortæller, objektiv eller personbunden fortæller. I *Fight Club* sættes fortællerens karakter i centrum af hele fortællingen, altså handler romanen lige så meget om fortælleren som begivenhederne i romanen. Derfor er der en stor kontrast mellem fortællerens signifikans og hans anonymitet. Det er meget interessant, at fortællerens navn aldrig nævnes, men at han identificerer sig med bladet *Reader's Digest's* artikler, hvori menneskeorganer taler om

<sup>21</sup> Palahniuk, Chuck – *Fight Club*, år 1996, side. 25

<sup>22</sup> Palahniuk, Chuck – *Fight Club*, år 1996, side. 33

sig selv i førsteperson; *"I am Jane's Uterus. I am Joes Prostate."*<sup>23</sup> Fortælleren identificerer sig med Joes organer fra *Readers Digest*, specielt når han bliver vred, eller generelt når han interagerer med Tyler. Denne anonymitet i forhold til Tylers signifikans for fortælleren kan betyde, at fortælleren repræsenterer det senmoderne menneske som et produkt af forbrugersamfundet. Valget af et meget normalt navn som Joe medvirker til muligheden for at fortælleren kunne være hvem som helst - i kontrast til Tyler, som har en meget frembrusende, anderledes og utrolig markeret karakter, og hvem fortælleren også ser utrolig meget op til. *"I am nothing in the world compared to Tyler."*<sup>24</sup>

Ud over fortællerens repræsentation af det senmoderne menneske som et produkt af forbrugerismen henvender fortælleren sig også direkte til læseren. Dettets gøres gennem retoriske spørgsmål som; *"If I could wake up in a different place, at a different time, could I wake up as a different person?"*<sup>25</sup> Herudover henvender fortælleren sig også direkte til læseren ved brug af ordet *"you"*. Disse henvendelser til læseren synes for det meste at opstå, når fortælleren beskriver et scenarie fra hverdagen, eller beskriver normale mennesker eller senmoderne mennesker. *"Then you're trapped in your lovely nest, and the things you used to own, now they own you."*<sup>26</sup> Her henvender fortælleren sig direkte til læseren og antager, at læseren er *fanget* i senmoderniteten og kulturen, sådan som han selv var, inden han mødte Tyler. Fortælleren begynder med at være et produkt af forbrugerismen, ligesom han antager, at resten af verdens befolkning samt læserne er. Det første trin mod en frigørelse af dette er, når Tyler sprænger fortællerens lejlighed i luften, hvorefter det netop går op for fortælleren, at disse materielle ting ikke har den signifikante betydning, hvilket han ellers tidligere har tillagt dem. *"And I wasn't the only slave to my nesting instinct. The people I know who used to sit in the bathroom with pornography, now they sit in the bathroom with their IKEA furniture catalogue."*<sup>27</sup> Her ses et eksempel på, at fortællerens og hans bekendtes forbrug ikke er drevet af behovet, men tværtimod begæret.

Et centralt sted i bogen, hvor fortælleren henvender sig til læseren og det senmoderne menneske er i kapitel 20. Her skal fortælleren foretage en menneskeofring for Tyler. Menneskeofringen skal i denne forbindelse, ikke forstås som et religiøst ritual eller en ofring af

<sup>23</sup>Palahniuk, Chuck – *Fight Club*, år 1996, side. 58

<sup>24</sup>Palahniuk, Chuck – *Fight Club*, år 1996, side. 146

<sup>25</sup>Palahniuk, Chuck – *Fight Club*, år 1996, side. 33

<sup>26</sup>Palahniuk, Chuck – *Fight Club*, år 1996, side. 44

<sup>27</sup>Palahniuk, Chuck – *Fight Club*, år 1996, side. 43

mennesket, hvor vedkommende dør, tværtimod ofres personen til *Project Mayhem*, som tilstræber at frigøre menneskeligheden fra total ødelæggelse ved at bringe samfundet tilbage til begyndelsen. Her repræsenteres det senmoderne menneske og læseren igennem Raymond K Hessel, som fortælleren ofre. *"You didn't even say, hello. You're not your sad little wallet. I said, nice night, cold but clear. You didn't even say, hello."*<sup>28</sup> som det fremgår af citatet tillægges læseren Raymond K. Hessels personlighed, idet fortælleren taler direkte til læseren. Flere steder supplerer fortælleren med flere K'er, hvilket synes at være spontant. Disse ekstra K'er kan dikterer i hvilken grad Raymond K. Hessel, som her skal sammenlignes med læseren, er fortabt i senmoderniteten. *"Your name was Raymond K. Hessel on your driver's license. You live at 1320 SE Benning, apartment A. That had to be the basement apartment. They usually give basement apartments letters instead of numbers. Raymond K. K. K. K. K. K. Hessel, I was talking to you."*<sup>29</sup> Fortælleren skildrer det senmoderne menneske i Raymond K. Hessel.

#### FADERFIGUR SAMT DEN ONTOLOGISKE SIKKERHED

Fortællerens faderideal har stor betydning for videreudviklingen af fortællingen. Tidligt i romanen fastslås det, at både fortælleren og Tyler har haft et atypisk forhold til deres fader. *"Me, I knew my dad for about six years, but I don't rememer anything. My dad, he starts a new family in a new town about every six years. This isn't so much like a family as it's like he sets up a franchise."*<sup>30</sup> Fortællerens forhold til faderen og hans familieforhold er meget ustabilt. Man kan sige, at modernitetens kernefamilie overhovedet ikke er repræsenteret i dette forhold. Tværtimod er senmodernitetens flydende forhold præsenteret. Den ontologiske sikkerhed har været brudt i fortællerens opvækst. Stabiliteten og rutinen har været ikke-eksisterende i fortællerens senere opvækst. Som nævnt tidligere er dette ikke atypisk for senmoderniteten. Fortælleren har haft en sen opvækst, hvori den fundamentale tillid har været fraværende fra faderens side af. Dette vil sige, at omsorgen og opmærksomheden, som den fundamentale tillid udvikles igennem, har været fraværende fra fortællerens faders side. Den fundamentale tillid er en stor del af den ontologiske sikkerhed, og herved er allerede denne del fraværende fra den ontologiske sikkerhed. Ud over dette har fortælleren heller ikke haft en accept af emo-

---

<sup>28</sup>Palahniuk, Chuck – *Fight Club*, år 1996, side. 152

<sup>29</sup>Palahniuk, Chuck – *Fight Club*, år 1996, side. 152

<sup>30</sup>Palahniuk, Chuck – *Fight Club*, år 1996, side. 50

tionelt fravær, idet troen på, at forældrene vender tilbage efter at have været fraværende, er blevet brudt. Disse brud gælder sågar også for Tyler, idet Tyler aldrig har mødt sin fader. Derfor har den ontologiske sikkerhed i højere grad været fraværende i Tylers opvækst.

Denne atypiske opvækst og faderfigur har smittet af på både Tylers og fortællerens forståelse af verden. *"If you're male and you're Christian and living in America, your father is your model for God. And if you never know your father, if your father bails out or dies or is never at home, what do you believe about God?"*<sup>31</sup> Tyler karakteriserer sin fraværende fader i gud og når frem til, at han og resten af os er guds forladte og uønskede børn. *"How Tyler saw it was that getting God's attention for being bad was better than getting no attention at all. Maybe because God's hate is better than His indifference."*<sup>32</sup> Tyler søger sin faders opmærksomhed gennem guds opmærksomhed. Hvis ikke han får guds opmærksomhed, kan han hverken få indløsning eller fordømmelse. *"Only if we're caught and punished can we be saved."*<sup>33</sup> Denne reaktion er en konsekvens af senmodernitetens svindene kernefamilie og individets søgen på at danne sin egen identitet. Tyler søger sin identitet hos gud, idet gud repræsenterer faderfiguren, og faderen er rollemodellen.

## SPROG OG KOMPOSITION

Sproget i *Fight Club* er centralt for forståelsen af karakterne og begivenhederne. Sproget har stor betydning for, hvorledes fortælleren skildres, og hvordan hans mentale tilstand skildres. Hele fortællingen er præget af gentagelser. *"Faker. Faker. Faker."*<sup>34</sup> Mange af disse gentagelser fungerer som en understregning af den præmis, fortælleren forsøger at belyse i det givne kapitel. Vreden han føler mod Marla, som udspringer af hans afspejling i hendes løgn, intensiveres med disse gentagelser, *"Faker. Faker. Faker."* Marlas løgn afspejles i fortællerens løgn.

*"Divorce, divorce, divorce..."*<sup>35</sup> Fortælleren har en tendens til at bruge disse gentagelser, når han bearbejder noget fra *virkeligheden*. I denne sammenhæng er det altså skilsmissen, der bliver funderet over. Skilsmisse er en stor del af senmoderniteten, idet individet her er sat i fokus, og de forhold man indgår i, er af egen fri vilje, og kun finder sted så længe begge parter

<sup>31</sup>Palahniuk, Chuck – *Fight Club*, år 1996, side. 141

<sup>32</sup>Palahniuk, Chuck – *Fight Club*, år 1996, side. 141

<sup>33</sup>Palahniuk, Chuck – *Fight Club*, år 1996, side. 141

<sup>34</sup>Palahniuk, Chuck – *Fight Club*, år 1996, side. 18

<sup>35</sup>Palahniuk, Chuck – *Fight Club*, år 1996, side. 21

har en fælles interesse i forholdet. Dette er hvad Giddens kalder *det rene forhold*<sup>36</sup>. Denne usikkerhed er en central del af det, Tyler og fortælleren kritiserer ved senmoderniteten. *Det rene forhold* fungerer som en prototype, hvoraf de nære tillidsrelationer, som er fundamentalt for den ontologiske sikkerhed, udvikles. Som nævnt tidligere mener Giddens, at den ontologiske sikkerhed er svækket i senmoderniteten, og både Tyler og fortælleren er eksempler på, hvorledes en ontologisk sikkerhed har været hæmmet. Det kan diskuteres, hvorvidt dette svigt i barndommen kan være en central faktor for karakterens søgen efter at sætte menneskeheden fri. Disse gentagelser kan også skildre fortælleren monotone hverdag og søvnløshed; *"The insomnia distance of everything, a copy of a copy of a copy. You can't touch anything, and nothing can touch you."*<sup>37</sup>

Chuck Palahniuks sprog i *Fight Club* er også meget interessant for fortælleren karakter. Da fortællingen er skrevet fra hans synsvinkel og som jeg-fortæller, siger det valgte sprog noget om, hvilken type og karakter fortælleren er. Sproget er foruden gentagelser også præget af et forholdsvist simpelt talesprog, samt et beskrivende sprog. Dette fungerer som kontraster til hinanden. Generelt bruges der meget korte og simple sætninger i størstedelen af bogen; *"My doctor said, if I wanted to see real pain, I should swing by First Eucharist on Tuesday night. See the brain parasites. See the degenerative bone diseases. The organic brain dysfunctions. See the cancer patients getting by. So I went."*<sup>38</sup> Mange af sætningerne er konstrueret som ovenfor. Meget korte og simple. Dette kan symbolisere fortælleren indifferens imod f.eks. disse sygdomme. Hans indifferens ligger i forestillingen om, at man først lever i døden, hvor man er frigjort fra alle lænker, der manifesterer sig i senmoderniteten. Man skal frigøres af forbrugerismens lænker og senmodernitetens normer, samt risiciene der følger heraf. Først når man enten har opnået frelse eller fordømmelse af gud, er man i virkeligheden fri af samfundets undertrykkelse. Herudover får læseren også indblik i fortælleren intelligensniveau. Han beskriver flere gange processen i fremstillingen af dynamit, eller den proces han gennemgår på arbejdet for at finde ud af, hvorledes det kan betale sig at tilbagekalde biler med gennemgående fejl. Dette bevirker, at fortælleren ligner det senmoderne menneske og læseren mest muligt. Han har en hverdag som alle andre. Dog er hans job en ironisk del af hans

<sup>36</sup> <http://www.solengen.dk/messenger/>

<sup>37</sup> Palahniuk, Chuck – *Fight Club*, år 1996, side. 97

<sup>38</sup> Palahniuk, Chuck – *Fight Club*, år 1996, side. 19

identitet, idet jobbet medvirker til forestillingen om det senmoderne samfund som et forbrugersamfund og risici samfund. I jobbet skildres også indifferensen mod det menneskelige liv.

Et andet signifikant valg, Chuck Palahniuk har foretaget i romanens sprog, er de manglende citationstegn, når fortælleren selv taler, eller når et andet menneske, som kan symbolisere det senmoderne menneske, taler. Tyler og Marla og de *space monkey's* (disse mennesker er den *hær* Tyler bygger, for at gå til kamp mod samfundet). Som Tyler radikaliserer, virker signifikante nok til at få citationstegn, når de taler. *"Tyler said, "Surprise me." I said I had never hit anybody. Tyler said, "So go crazy, man." I said, close your eyes. Tyler said, "No."*<sup>39</sup> Tyler har nået bunden og er klar til at frigøre sig fra senmoderniteten. Det samme gælder Marla, hvis livsfilosofi er, at hun kan dø når som helst; *"Marla's philosophy of life, she told me, is that she can die at any moment. The tragedy of her life is the she doesn't."*<sup>40</sup> Altså har Marla opnået realiseringen af, at hendes eksistens ikke er essentiel på nogen måde, og at den kun kan blive det ved, at hun dør. Derfor har hun altså som Tyler nået bunden og har herfor signifikans nok til at få citationstegn, når hun taler.

Man kan tale om, at *Fight Club* er en *rammefortælling*, idet første kapitel er sammenhængende med slutningen af fortællingen. Fortællingen er på ingen måde kronologisk, og størstedelen af romanen fungerer som et langt flashback, eller mange flashbacks til begivenheder, der leder op til slutningen og realiseringen af fortællerens spaltede personlighed. Denne ikke-kronologiske opbygning af romanen kan såvel som gentagelserne repræsentere fortællerens spaltede person og søvnløshed. Som *Fight Club* præsenterer gennem denne ikke-kronologiske form og fortællerens mange ubevidste rejser, er forholdet mellem tid og rum blevet radikaliseret til en sådan grad, at konsekvensen ses i fortællerens ambivalens og spaltet personlighed.

## IDENTITET OG REAKTIONSMØNSTRE

Ligesom Giddens teorier om individets mulighed for at danne sin egen identitet, den ontologiske sikkerheds påvirkning på individer i senmoderniteten, og radikaliseringen af tid og rum,

<sup>39</sup>Palahniuk, Chuck – *Fight Club*, år 1996, side. 52

<sup>40</sup>Palahniuk, Chuck – *Fight Club*, år 1996, side. 108

samt Baumanns teori om forbrugersamfundet, ses også Ziehes teori om de tre reaktionsmønstre samt den kulturelle frisættelse.

Både fortælleren og Marla lider af en ambivalens, som en konsekvens af senmoderniteten. Som følge af den kulturelle frisættelse har både Marla og fortælleren svært ved at finde deres individuelle plads og essentielle grund i samfundet. Med aftraditionaliseringen er faste normer og værdier, blevet mere *flydende* og individuelle, og faste holdepunkter, som kernefamilien, er fraværende, som en konsekvens heraf viser ambivalensen sig hos fortælleren som et fysisk symptom, nemlig hans søvnløshed. Hos Marla viser ambivalensen sig i højere grad igennem hendes manglende fodfæste i samfundet, og den måde hun har givet op på. Fortælleren finder en indre ro og på en måde også en sporadisk kur for hans søvnløshed, og herved ambivalens, i støttegrupperne. Fortælleren søger et fast holdepunkt i senmodernitetens forvirring, og finder dette i støttegrupperne, hvor en gensidig accept af individer og døden er central. Denne søgen efter grupper hvori individets identitet accepteres, forklarer Ziehe som nævnt tidligere, at værende en konsekvens af senmodernitetens individers store ansvar for egen identitet. Udover dette er støttegrupperne også et sted hvor fortælleren søger bekræftelse hos andre individer. I støttegrupperne formår fortælleren at skabe intime forhold til andre individer, og formår sågar også at opnå den opmærksomhed og accept et senmoderne individ kræver. Her ses subjektivering i fortællerens søgen efter opmærksomhed og accept fra andre individer. Når denne accept af fortællerens identitet splintres med Marlas fremkomst, og kendskab til fortællerens forfalskning, forsvinder kuren til søvnløsheden, og fortælleren må endnu engang lede efter en måde hvorpå han kan *kurerer* sin søvnløshed. Endnu engang finder han en gruppe der på et vis plan, accepterer individerne markant mere, men på en anden måde end støttegrupperne. *""We want you, not your money." The mechanic yells out the window, "As long as you're at fight club, you're not how much money you've got in the bank. You're not your job. You're not your family, and your not who you tell yourself."""*<sup>41</sup> *Fight Club* er et fri-sted fra senmodernitetens stressende identitetssøgen. Her finder fortælleren fodfæste og accepteres som et individ, og ikke på baggrund af en masse andre faktorer, som alle synes materialistiske.

Et andet tydeligt sted ontologiseringen manifesterer sig i *Fight Club* er igennem *Project Meyham*, hvis formål er civilisationens forfald. I projekt meymham ksaber Tyler et fælles-

---

<sup>41</sup>Palahniuk, Chuck – *Fight Club*, år 1996, side. 143

skab omkring formålet, at ødelægge vestens ( generelt USA's) forbrugerisme og kapitalisme. Man kan diskutere om projekt Meyham til en vis grad står for en politisk nihilisme. Projekt Meyham søger således at frigøre civilisationen for den medieskabte virkelighed, der *fodrer* befolkningen illusioner om normer og formål.<sup>42</sup> I projekt Meyham skaber Tyler en fælles identitet for alle medlemmerne og befrier dem for selv at forme deres identitet. Fortælleren kalder disse *soldater* for *space monkeys* og herved referere til deres ofring for projektet. Denne sammenligning bruger fortælleren med det formål at sammenligne *soldaterne* med de aber der blev sendt ud i rummet og ofret til fordel for videnskaben.

En anden konsekvens af senmodernitetens aftraditionalisering er ifølge Ziehe potenseringen, som bevirker at individet søger det ekstreme. Her kan både Tyler og fortælleren ses som repræsentanter, idet det tydeliggøres at *Fight Club* for mange af dets deltagerer handler om at føle sig i live. "*You aren't alive anywhere like you're alive at fight club.*"<sup>43</sup> potenseringen handler om at føle at man lever, at mærke livets intensitet, hvilket står i stærk kontrast til fortællerens monotone virkelighed. Som Giddens siger i forbindelse med sin teori om individet refleksivitet, er en forkærlighed for terapi, selvhjælp og meditation dukket op i senmoderniteten. Dette skildres i *Fight Club* i form af fortællerens tilbagevendende brug af meditationen præsenteret for ham til støttegrupperne.

## DISKUSSION

### NYNARCISSISME OG INDIVIDUALISERINGEN

Som Giddens, Baumann og Ziehe alle påpeger, har identitetsdannelsen hos individet været under forandring gennem tiderne. Yderligere er individers identitet under konstant forandring i det senmoderne samfund, hvilket Ziehe blandt andre mener er en konsekvens af den kulturelle frisættelse og senmoderne individers mulighed for at forme deres identitet. Konsekvenserne af individets identitetsdannelse i senmoderniteten kan i høj grad diskuteres. En meget omdiskuteret konsekvens er ungdommens tilsyneladende *nynarcissisme*, som blandt andet figurerer i senmodernitetens sociale medier. Artiklen "*Narcissisme er blevet en folkesyg-*

<sup>42</sup> <http://www.nihilistisk-folkeparti.dk/index.php?r=page/view&id=11#Ingen%20virkelighed>

<sup>43</sup> Palahniuk, Chuck – *Fight Club*, år 1996, side. 51

dom"<sup>44</sup> anser senmodernitetens unges narcissisme som en konsekvens af det, Giddens kalder individualiseringen. Som Chuck Palahniuk præsenterer i *Fight Club*, har fortælleren svært ved at navigere rundt i sin egen identitet og samfundets mange påvirkninger af hans identitet. Dette påvirker ham til at søge disse intime forhold i støttegrupperne - og den gensidige accept. Ifølge artiklen "*Narcissisme er blevet en folkesygdom*" lider mange senmoderne individer af narcissistiske træk, hvilket bliver synligt gennem en konstant kamp og søgen efter bekræftelse udefra. Med frigørelsen af individet er usikkerheden også opstået, og som Nanna Schelde og Sidsel Nyholm skriver i artiklen, har det grænseløse samfund, altså senmoderniteten, medført en selvoptagethed og et behov for anerkendelse. Folkesygdommen manifesteres blandt andet i de utallige reality show, der giver næring til troen på, at individet kan opnå alt, hvis bare troen og præparaterne er til stede. Ifølge Nanna Schelde og Sidsel Nyholm tærer narcissismen på den sociale sammenhængskraft og er med til at fordrive lykken fra individets liv. Denne fremkomst af narcissismen ser skribenterne som en konsekvens af individers identitetsdannelse. Dette behov for anerkendelse var ikke lige så tydeligt i tidligere samfundsstrukturer som det traditionelle samfund.

På den anden side mener Jan Andreasen, at forestillingen om den narcissistiske og individualiserede ungdom er helt forskruet. I artiklen "*Drop forestillingen om de selvcentrerede unge*"<sup>45</sup> benævner han Giddens teorier om det individualiserede individ tvivlsomt og kalder individualiseringen en myte. Han argumenterer nemlig for, at det ikke er en narcissistisk ungdom, der dominerer senmoderniteten, men tværtimod en ungdom der søger fællesskabet. Det kan diskuteres, hvorvidt Ziehes teori om ontologisering i højere grad er til stede i senmoderniteten end subjektivering og Giddens individualisering. Ontologiseringen er ligeledes præsenteret i *Fight Club* som beskrevet i afsnittet om *Identitet og reaktionsmønstre* i den forhenværende analyse. I *Fight Club* belyses alle tre af Ziehes reaktionsmønstre, men hvorvidt der kun er tale om en subjektivering af individet, en ontologisering eller potensering af individet i senmoderniteten kan selvfølgelig diskuteres. Et tydeligt eksempel på subjektivering i vores hverdag er individets, specielt ungdommens, adfærd på de sociale medier. Facebook bruges i mange henseender som eksempel herpå.

<sup>44</sup><http://www.etik.dk/hverdagsetik/narcissisme-er-blevet-en-folkesygdom>

<sup>45</sup>[http://politiken.dk/debat/profiler/Jan\\_Andreasen/ECE2212908/drop-forestillingen-om-de-selvcentrerede-unge/](http://politiken.dk/debat/profiler/Jan_Andreasen/ECE2212908/drop-forestillingen-om-de-selvcentrerede-unge/)

Det kan ligeledes diskuteres, om det i bund og grund er individet, der danner sin egen identitet. Som David Reismans teorier om individers socialkarakter i de tre nævnte samfundsstrukturer er der nogle faktorer, der påvirker individets socialkarakter og herved også identiteten udadtil. I det senmoderne samfund er der ifølge David Reisman flere faktorer, der har en rolle at spille for individet, end tilfældet har været i de tidligere samfundsstrukturer. Individers socialkarakter i senmoderniteten er påvirket af blandt andre; forældre, venner, medier og dobbeltsocialiseringen. Herudover sammenligner Reisman også senmodernitetens socialkarakter med kamæleonen.<sup>46</sup> Dette gør han, fordi den senmoderne socialkarakter er gruppesytret. Igen kan der drages paralleller til fortælleren i *Fight Club*, og hans adfærd i de forskellige grupper. Kamæleonen er omskiftelig og tilpasser sig konstant sine omgivelser, hvilket fortælleren i *Fight Club* ligeledes gør i begyndelsen af romanen. Ud fra Reismans teorier er det ikke kun individet, der danner sin identitet, men individet bliver påvirket fra forskellige sider og danner også herudfra identiteten. Karakteristisk for senmodernitetens socialkarakter, ifølge Reismans teorier, er dobbeltsocialisationen. Dobbeltsocialisationen bevirker, at børn både bliver socialiseret inden for familien og i institutioner. Hvorvidt dette også kan være en grund til individets ambivalente identitetsdannelse kan ligeledes diskuteres.

Er senmodernitetens unge så præget af en narcissistisk kultur, en søgen efter fællesskaber eller af ydre faktorer? Man kan vel sige, at alle disse mulige konsekvenser manifesterer sig i senmodernitetens ungdomskulturer. Herved kan både narcissismen, søgen efter fællesskaber og mikrosociologien opstå i det senmoderne samfund som en konsekvens af, hvorledes individet danner sin identitet.

## FRIHEDEN OG FORBRUGET

Ligesom ungdomskulturerne er en konsekvens af senmodernitetens identitetsdannelse, kan det diskuteres, hvorvidt forbrugerismen og friheden til at forbruge sågar også kan ses som en konsekvens heraf. Baumann nævner aftraditionaliteten som en konsekvens af den frigjorte identitetsdannelse og globaliseringen. I kronikken; "*Frihedens fængsel*"<sup>47</sup> sætter Vilhelm Vig Nielsen blandt andre Baumanns teorier om forbrugersamfundet op imod de friheder, vi som individer i det senmoderne samfund føler nødvendige og menneskeberettigede. Som tidligere

<sup>46</sup><http://2esa.wikispaces.com/David+Reisman+++socialkarakterer>

<sup>47</sup><http://www.b.dk/kronikker/frihedens-faengsel>

nævnt i det redegørende afsnit, er det ifølge Baumann ikke længere behovet, der er baggrunden for forbruget, men derimod begæret. Der kan argumenteres for, at det senmoderne individ er forblændet af senmodernitetens kulturelle frihed og generelle fokus på menneskerettigheder og frihed. Men er friheden til at realisere sig selv i virkeligheden en frihed? Man kan argumentere for, at denne frihed bliver til en tvungen forpligtigelse over for sig selv. Derimod kan man også argumentere for, at denne frihed har været målet gennem mange år. Denne radikaliserede frihed, som senmodernitetens identitetsdannelse medførte, har haft store konsekvenser, ikke kun for individets ageren og navigation i samfundet, men også for familiedynamikken. Som Baumann påpeger, er opgivelsen af nogle personlige friheder en forudsætning for en god familiedynamik. Individet må i senmoderniteten træffe en række valg, der kan have indflydelse på videreudviklingen af identiteten. For eksempel må individet træffe et bevidst valg i forhold til, om det vil give afkald på den personlige frihed for at indgå i det familiære fællesskab, eller om det vil give afkald på det familiære fællesskab for at opnå mest mulig personlig frihed. Ligeledes bliver den ontologiske sikkerhed svækket i senmoderniteten, når familiedynamikken ikke længere er givet, og den faste tro i familien er svundet. I senmoderniteten indgår individet kun i forholdet, så længe den gensidige interesse findes i forholdet. Herefter er det nemt at skilles, og barnets ontologiske sikkerhed brister således. Dette ses ligeledes som en konsekvens af den kulturelle frisættelse og individualiseringen i senmoderniteten.

Det senmoderne individ søger konstant at opnå en tilfredsstillende, både i sig selv men også i sine omgivelser. Denne søgen kan stamme fra Giddens teori om det reflektive jeg. Individet har mulighed for hele tiden at revurdere sin identitet, og derfor vil den aldrig være tilstrækkelig. Identiteten er konstant under forandring, fordi der er mulighed for, at den kan ændres. Hvis man kigger på *Fight Club*, er det tydeligt at se, hvor "nemt" det kan være at ændre identitet. Fortælleren formår at opfinde en helt ny identitet for sig selv gennem Tyler Durden. I et samfund præget af individets foranderlige identitetsdannelse og tilstræbte lykke, må også en sådan ting som forbruget imidlertid forandres. Forbruget ernæres af begæret i senmoderniteten, og illusionen om frihed til at forbruge kan ifølge Baumann godt elimineres, som beskrevet tidligere. Om forbrugerismen er en konsekvens af senmodernitetens identitetsdannelse, skal besvares med flere nuancer, for forbrugerismen kan også ses som en konsekvens af globaliseringen. Som Vilhelm Vig Nielsen skriver i sin kronik, er der også en bagside ved senmodernitetens individs nyfundne reflektive frihed. Denne frihed "tvinger" indivi-

det til at realisere sig selv og træffe nogle valg, som det traditionelle individ aldrig havde haft mulighed for.

## UNGDOMSKULTURER OG IDENTITETENS KONSEKVENNS

I *Fight Club* repræsenteres alle ovenstående problematikker. Som en konsekvens af friheden til at realisere sin identitet danner fortælleren en spaltet personlighed, der besidder alle de kvaliteter, fortælleren selv mangler. Dette åbner også op for en række nye politiske orienteringer. Heriblandt er den største nytænkende politiske ideologi, der er repræsenteret i *Fight Club*, nemlig den politiske nihilisme. Disse fremkomster af nytænkende politiske ideologier samt samfundskritiske individer kan være endnu en af de konsekvenser, der følger senmodernitetens identitetsdannelse. Specielt den politiske nihilisme kan ses som en modreaktion på forbrugerismens præg på senmoderniteten eller som en modreaktion på de risici, senmoderniteten er karakteriseret ved. Risikoen ved at skulle danne sin egen identitet på baggrund af, hvad Reisman kalder socialisationsfaktorerne, må forstås efter hvordan individer herefter agerer i samfundet. Som Jan Andreasen foreslår i artiklen "*Drop forestillingen om de selvcentrerede unge*" drager disse faktorer individet mod fællesskabet, fordi det finder fodfæste og vante rammer i et fællesskab.

## KONKLUSION

Af denne opgave fremgår det hvorledes identitetsdannelsen er op til individet selv i senmoderniteten. Individet danner sin identitet reflektivt og på baggrund af mange flere faktorer end hidtil. Samfundets konstante udvikling påvirker også identitetsdannelsen hos individet. Identitetsdannelsen har været gennem en stor udvikling siden det traditionelle samfund. Udover denne udvikling gennem tiden er det senmoderne samfund også under konstant udvikling, hvilket selvfølgelig har enorm indflydelse på, hvordan individet danner sin identitet - således den kan tilpasse sig senmodernitetens forandringer. Dette er grunden til, at Reisman har skildret det senmoderne menneske i *Kamæleon*. Senmodernitetens individer er nødsaget til konstant at revurdere sin identitet og herefter ændre på identiteten, så den er tilpasset samfundets udvikling. Denne revurdering af individets identitet skildres ligeledes i romanen *Fight Club* af Chuck Palahniuk, hvor fortælleren overvældes af de uendelige muligheder og krav om konstant tilpasning, hvorefter han til sidst danner sin dobbeltgænger Tyler Durden, som personificerer modsætningen af det klassiske senmoderne menneske.

Med senmodernitetens konstante udvikling følger også risiciene ved radikaliserings af tid og rum, hvilket Giddens påpeger. Radikaliserings af tid og rum er blandt andet en konsekvens af globaliseringen, hvilket er en stor del af senmodernitetens udvikling. Denne nye mulighed for at være overalt i verdenen, både mentalt og fysisk, i senmoderniteten fremkalder også nogle udfordringer for individet, der ikke længere kun skal forholde sig til lokale problematikker, men også globale. Risiciene i senmoderniteten skildres også i den ontologiske sikkerheds forsvunden fra mange individers barndom. Her er fortælleren og hans dobbeltgænger Tyler Durden igen eksempler på, hvorledes mangel på ontologisk sikkerhed og manglen på den ene forældre, omsorgsgiver, vil have indflydelse på individet gennem hele vedkommendes liv.

Det senmoderne samfunds konstante udvikling gør krav på, at det senmoderne individ ligeledes følger denne udvikling. Som reaktion på disse krav på en konstant revurdering af individets identitet ses reaktionsmønstrene formuleret af Ziehe. Hvor individet forsøger så vidt muligt at finde en måde, hvorpå personen ikke farer vild i senmodernitetens virvar af identiteter og muligheder.

## LITTERATURLISTE

### ARTIKLER

Andreasen, Jan: "Drop forestillingen om de selvcentrede unge" in *Politiken*, d. 20-2-2014

[http://politiken.dk/debat/profiler/Jan\\_Andreasen/ECE2212908/drop-forestillingen-om-de-selvcentrede-unge/](http://politiken.dk/debat/profiler/Jan_Andreasen/ECE2212908/drop-forestillingen-om-de-selvcentrede-unge/)

Kruse, Allan: "Modernitet: frihed er mere end retten til forbrug" in *Politiken*, d. 15-4-2006

Nielsen, Vilhelm Vig: "Frihedens fængsel" in *Berlingske*, 23-4-2011

<http://www.b.dk/kronikker/frihedens-faengsel>

Schelde, Nanna, Sidsel Nyholm: "Narcissisme er blevet en folkesygdom" in *Etik*, 30-11-2012

<http://www.etik.dk/hverdagsetik/narcissisme-er-blevet-en-folkesygdom>

### BØGER

Bauman, Zygmunt: *Det belejrede samfund*. Hans Reitzels Forlag, 202

Giddens, Anthony: *Modernitet og selvidentitet*. Hans Reitzels Forlag, 1991

Kaspersen, Lars Bo, Heine Andersen: *Klassiske og moderne samfundsteori*. Hans Reitzels Forlag, 2013

Palahniuk, Chuck: *Fight Club*. Vintage, 1996

### INTERNETSIDER

"Anthony Giddens – refleksivitet i det senmoderne samfund" in *Gymportalen*, forlaget colombus, besøgt d. 7-12-2014

<http://gymportalen.dk/luksamfundetop/17096>

"David Reisman – socialkarakterer" in *Wikispaces*, Besøgt d. 15-12-2014

<http://2esa.wikispaces.com/David+Reisman+-+socialkarakterer>

"Identitet" in *Den Store Danske*, Gyldendals åbne encyklopædi, besøgt d. 7-12-2014

[http://www.denstoredanske.dk/Sprog,\\_religion\\_og\\_filosofi/Filosofi/Menneskets\\_grundvilkår/identitet](http://www.denstoredanske.dk/Sprog,_religion_og_filosofi/Filosofi/Menneskets_grundvilkår/identitet)

"Ingen virkelighed" in *Nihilistisk Folkeparti*, Nihilistisk Folkeparti, Besøgt d. 13-12-2014

<http://www.nihilistisk-folkeparti.dk/index.php?r=page/view&id=11#Ingen%20virkelighed>

Madsen, Henrik Friis: "Ungdomskultur" in *Samfnu*, Systime, Besøgt d. 8-12-2014, side. 1 og 7-8

[http://samfnu.systime.dk/fileadmin/filer/Tekster/Emne7/t\\_hfm\\_ungdomskultur.pdf](http://samfnu.systime.dk/fileadmin/filer/Tekster/Emne7/t_hfm_ungdomskultur.pdf)

Rynders, Monica: "Transgressive Fiction" in *transgressivefiction*, pbworks, Okt. 2010, Besøgt d. 10-12-2014

<http://transgressivefiction.pbworks.com/w/page/31524188/Transgressive%20Fiction>

Søndergård, Anders: "Det rene forhold og plastisk seksualitet i MSN Messenger" in *Solengen*, Besøgt d. 11-12-2014

<http://www.solengen.dk/messenger/>

"Teorier – Thomas Ziehe" in *Gymportalen*, forlaget colombus, Besøgt d. 8-12-2014

<http://gymportalen.dk/15931>

"Thomas Ziehe" in *Den Store Danske*, Gyldendals åbne encyklopædi, Besøgt d. 8-12-2014

<http://www.frborg-gymhf.dk/metro/sider/side274.htm>

"Ziehe og Beck" in *identitetsdannelse*, sites.goggle, Besøgt d. 8-12-2014

<https://sites.google.com/site/vucfynaq10/home/identitetsdannelse/ziehe-og-beck>